

Nigredo čili Propasti ducha

Ze vzpomínek Buridana Abota
ed. Václav Trajer

Prolog

V mém životě bylo jisté období, kdy jsem každé ráno postával v zátočině řeky a krmil kachny. Uklidňující činnost, řeklo by se. To by mne tam ovšem nesměli navštěvovat dva přátelé, jejichž řeči svou povahou uklidňující právě nebyly.

Pokusím se zaznamenat něco z tehdejších témat a podám to vzpomínkovým, beletristickým způsobem, jednak ve víře, že taková forma bude lépe vyhovovat současnému člověku, který z většiny odvykl suché, jasné scholastice, a jednak s ohledem k výhodám, o nichž věděl už Platón – „živý“ dialog jako jedna za všechny. Důvod to má

v neposlední řadě i ten, že jsem povaha zoufale estetická.¹

Musím si ještě připravit půdu alespoň drobnou poznámkou, která snad uschopní čtenáře k tomu, aby knihu nezhodil co bohapustý žvást hned po pár prvních stranách. Bohužel už od východních počátků se západním myšlením táhne filosofický předsudek, že pojmy „pravda“ a „bytí“ mají cosi velmi bytostně společného s pojmy „krása“ a „blaženost“. Přiznal jsem sice, že jsem povaha estetická, ale hned zas se rád pochválím, že nejsem otrokem estetična natolik, aby mne nutilo přijmout tuhle rozhodně hezkou a vkusu lahodící, přitom však ani co by se za půl nehtu vešlo prokázanou premisu. Hlavní výpověď této knihy bude hnusná, jsem však přesvědčen, že s nemenším nárokem na pravdivost než jakákoli známá filosofická soustava či světonázor různovějšího rázu.

Konečně asi dlužím omluvu za mnohé opakování, které se v knize vyskytne. Omluva

¹ Bez obalu: odborné pojednání za stávajících podmínek napsat nedokážu.

je to však jen těm, kdo by v knize hledali nějakou uměleckou hodnotu. Naopak věřím, že ti, kdo budou hledat pochopení problému, ocení, bude-li se to důležité přibližovat z co možná nejvíce různých stran a úhlů, za různého typu „osvětlení“, tu v konkrétních, tu abstraktních obrazech, anebo dokonce často ze stejného úhlu pohledu, avšak jinými slovy.

Jde o sdělení poznatků, které jsou tak jednoduché (a vycházejí navíc z přímého náhledu, nikoli z úvahy), že jejich přepis do řeči vyznívá často tautologicky, ba až komicky imbecilně. Silné touze tento spis spálit v kamnech bránil pouze fakt, že byť jsou to poznatky zcela samozřejmé, nejsou obecně přijímány.

Buridan Abot, l. p. 2013

I

Byl obzvlášť černý, deštivý den. Jako by už samo to počasí věštilo povahu zprávy, kterou měl Kvido obdržet. Pošťák svou

obchůzku pokaždé zatačel kolem vody, ale zatímco obyčejně nám jen pokynul na pozdrav, toho dne přišel až k nám: „Dám vám to přímo do rukou, pane Gonzago. Přeji dobré ráno a poroučím se.“

Kvido, jemuž nikdy nebyla vlastní zbytečná trpělivost, pod deštníkem hned rozlepil obálku. Četl:

Nejmilejší Kvido, s velikou lítostí Ti oznamuji, že nadále nebudu schopen Tě finančně podporovat. Dostal jsem se do jistých potíží. Odpust', více v současné době nemohu říci, stud mi to nedovolí. Prosím Tě, ať se mne na tyto nepříjemnosti nevyptáváš. Jakmile se ony vyřeší – což samo ovšem nemohu zaručit –, opět Tě plně zabezpečím, abys mohl dál nerušeně pokračovat po cestě duchovního seberochoje, kterou nepřestávám považovat za jedinou smysluplnou věc na tomhle bohaprázdném světě.

Doufám, že Ti tato změna nezpůsobí nepřekonatelné nesnáze, a ujišťuji Tě, že

kdybych jenom mohl jinak, rozhodně bych k ní nepřikročil.

Měj se dobře!

S pozdravem Hubert, Tvůj milující strýc

„Špatné zprávy?“

„Myslíte, Metoději?“ nadhodil vlašně, ale jeho tvář se zhroutila.

Otočil jsem se k němu od kachen a musel zvolat: „Probůh! O co jde?! Tak zkroušeného vás člověk nevidí, ani když hovoříte o nekonečných možnostech ducha.“²

Odpověděl: „Ať jsou možnosti ducha transcendentálně vzato jakékoli, mé vlastní možnosti, nakolik se identifikuji se subjektem Kvida Gonzagy, se značně ztenčují. Nez bude mi asi než se utéci k žebrotě, nemám-li se ještě chopit lopaty, pánové...“

„Co je to za hloupost?“ prskl Metoděj.
„Nemluvte v hádankách!“

Kvido odevzdaně pokrčil rameny a podal mu list: „Můj strýc, ten dobrý člověk, který, na

² Jak uvidíme dále, Kvido možnosti ducha – jež chápal jako schopnost vědomí nabývat obsahů, krmit se jimi a podávat se jim ke krmi zcela současně – nepovažoval za nic pozitivního (v hodnotícím smyslu).

rozdíl od rodičů, velmi správně vycítil, že má přirozenost žádá, abych prodléval toliko v intelektivních oblastech, nebude nadále schopen mi to umožnit. Asi budu muset klesnout a sám se pokoušet nějak uživit tohle trapné masité těleso.“ – S těmi slovy se pohrdavě popleskal po lících.

„To snad ne! Vždyť vás zajišťoval celých deset let, už od dob, kdy jste opustil univerzitu! Co si počnete?“

„Hodím si mincí – panna, jdu si kleknout tamhle na roh; orel, koupíte mi tu lopatu, Metoději. Ze svého už bych na ni neměl.“

„Nemáte úspory?“

„Kromě téhle mince nemám ani zpropadenou korunu... U psa! Vždyť s tím se prostě nedalo počítat!“

„Třeba to nebude tak vážné,“ řekl jsem, „třeba by váš strýc přece jen –“

Metoděj mne přerušil: „Ten dopis bohužel vyznívá opravdu jasně a příkře.“

„Mohu vás prozatím založit,“ nabídl jsem Kvidovi.

„I já tak samozřejmě učiním,“ pokývl Metoděj.

„Prozatím?“ ušklíbl se Kvido. „A co dál?“

„Jistě co nevidět vymyslíte způsob, jak přijít k penězům. Cožpak se neříká o Thalétovi, že jen tak mimochodem užil svého intelektu, aby zbohatl? Prostě proto, aby demonstroval, že filosof může užít své moci ke světským věcem, chce-li.“

„Ano, říká se to. Ale těžko lze vymyslet větší nesmysl! Až příliš dobře víte – a já vím, že *zrovna* vy to víte –, jak různá jsou nadání mysli a jak rozličné druhy rozumu, než abyste mohl mínit vážně, že kdo je mistrem v metafyzické spekulaci, bude též dobře spekulovat třeba s nemovitostmi.“

„Uvažme tedy,“ navrhl jsem, „nemůžete-li zůstat u *vlastních* spekulací a *jimi* vydělat.“

„Pánové; jsem asi příliš rozrušen, než abych uvažoval. Ale můžete-li mně vy sami něco smysluplného navrhnout, budu vám opravdu vděčný.“

II

„Konkrétně by snad stálo za úvahu,“ řekl jsem, „zda byste nechtěl napsat knihu... Leckterý spisovatel přišel k pěkným penězům.“

„Knihu? Studii o některém mysliteli? To by možná nebylo tak špatné. Například už dávno mám v úmyslu veřejně zkritizovat Schopenhauera za jeho přílišný optimismus.“³

„Myslil jsem spíš, kdybyste sepsal své vlastní myšlenky.“

„Jak vás, Buridane, může vůbec napadnout, že by někoho mohly mé vývody zajímat?! K tomu velmi vážně pochybuji, že by si nějaký vydavatel dával tu práci, aby se můj případný rukopis pokoušel pochopit, natožpak s ním činit něco dalšího – byť snad v tomto případě paradoxně již méně riskantního; tedy pro něj.“

„Já jednoho vydavatele znám, dokonce úspěšného, a jsme přáteli aspoň natolik, abych

³ Tu Kvido rozhodně nežertoval.

ho přesvědčil, že se na to podívá. Více po něm nemůžu chtít.“

„Co si o tom myslíte vy, kolego?“

Metoděj: „Zkuste to!“

o

Ještě téhož dne jsem Kvida Gonzagu zavedl za svým dlouholetým kamarádem Ernestem Obermeierem. Ten sice dosud vydával spíše sci-fi literaturu, fantasy a horor campového typu (ano, přiznávám, že k tomu eufemismu mne dohnalo kamarádství s Ernestem), tu a tam dokonce bizarní pornografii ve stylu „Málo zkušená studentka práv a lačníci droidi z galaxie Oregon“, ale ubezpečil jsem ho, že myšlenky Gonzagovy jsou natolik šílené a temné, až předčí i nejobskurnější z jeho maniakálních kusů. Ovšem budou-li pochopeny.

Nakonec jsme se ale přece nějak dohodli: Kvido se pokusí podat svou filosofickou pozici formou esejů přístupných i člověku, jenž dosud s akademickým mudrováním přišel do styku

jen málo, anebo vůbec. Obermeier si vše poctivě přečte a pokusí se tomu porozumět, věnuje věci tolik času, kolik jen mu jeho podnikatelská vytíženost dovolí, a teprve pak zodpovědně zváží, zda sbírku esejů vydá, či nikoli.

Při rozluce si Gonzaga s Obermeierem potřásli rukama jako skvělí přátelé, přece však mi Kvido hned na ulici, docela nevybíravě, pověděl, že si nepřeje, cituji, „toho odulého bambulu“ vídat více, než bude nezbytně nutné; že bude vlastně nejlépe, mohu-li mezi ním a Obermeierem stát já jakožto prostředník.

Ochotně jsem souhlasil. Těšil jsem se myšlenkou, že budu první, kdo Gonzagovo dílo uvidí. Jako invalidní důchodce jsem také měl veliký nadbytek volného času.

III

První text, který mi Kvido přinesl hned následujícího dne, však mnoho času člověka

nestál, alespoň co se týká samotného čtení. Vyzníval tak:

Esej o apriorním pesimismu

Nezbadatelné jsou možnosti ducha, rozuměj vědomí. Existují sice jisté struktury, v nichž jedině se obsahy vědomí dávají témuž jakožto objekty subjektu (viz Kant), nicméně již nad konkrétní povahou svého obsahu nemá vědomí – jakožto vnímající subjekt – žádnou bezprostřední moc; může s nimi manipulovat jen do velmi omezené míry s pomocí nástrojů, jež samy nejsou než toliko dalšími obsahy vědomí, jemu propůjčenými.

Tak je vědomí pasivně vydáno svým obsahům na milost a nemilost, přičemž toto více a méně je určeno zákony – pokud vůbec nějakými –, nad nimiž subjekt sám nemá kontrolu.

Přitom hned zkraje je třeba říci, že dichotomie obsahu a formy je věcí samotné až zrudně cizí. Vědomí samo „žije“ svými obsahy, je na nich zainteresováno zcela původním,

fundamentálním způsobem; v jistém smyslu lze i říci, že vědomí a jeho obsah je jedna jediná sebetotožnost, již rozlišujeme toliko v reflexi, tedy při více či méně vnějším pozorování.

Když to Kvido přečetl před Metodějem, ten zatleskal a řekl: „Bravo. To jste napsal hezky, příteli.“

Nicméně já hned věděl, že Obermeier nebude spokojen.

„Co je to k čertu za nudný žvást?“ vzkřikl a samým rozčilením se rozechvěla jeho druhá brada. „Podívej, Buridane, my si tykáme už od vojny, tak mně upřímně řekni, co si od toho slibuješ. Chceš, aby tvůj přítel přišel k nějakým penězům? Dobrá, přesvědč ho, ať se na tyhle intelektuálské plky vykašle a přinese mně nějakou pěknou novelu. Nu, třeba o panně, které novomanžel teprve o svatební noci prozradil, že pochází z prastaré ezoterické rasy, a proto je odjakživa nadán dvěma údy. Velkými a pohříchu tuhými, jakmile se do toho obuje – to snad nemusím dodávat. Ostatně tuhle k tomu máš podklady,

které jsem *já sám* důkladně připravil. A příští týden ať to tu mám aspoň na padesáti stranách, řádně opepřené!“

Podklady jsem si prolistoval a všimnul si i několika zajímavých náčrtů. Ale zas jsem to celé Ernestovi vrátil – dokonce mnohem uctivěji, než jak on po mně hodil stranu Gonzagovu. „Erneste, dej prosím Kvidovi ještě šanci.“

„A tohle je asi co?! *Tohle* je šance!“ mával ve vzduchu umaštěnými listy a vířil tak kanceláří odér jakéhosi oleje. „No dobře, že jsi to ty, tak ještě počkáme. Třeba se z toho nakonec něco vyklube. A teď prosím – kdybys mohl odejít... Mám práci...“

Rozkládal na stůl své listy.

IV

I Duns Scotus – mezi mnoha jinými v dějinách filosofie – velmi dobře nahlížel, že podstatná je sama možnost, nikoli přítomné a pomíjivé kontingentní uskutečnění.

K tomu uvažme následující.

Je možné, aby intenzita vjemu bolesti na některém stupni vědomí nehorázným způsobem překročila míru známou nám, lidským bytostem.

Dále je možné, aby jediné vědomí v jeden moment trpělo celou řadou takových vjemů, stejných i různých po stránce kvalitativní, eidetické.

V neposlední řadě je možné, aby posobná řada takových muk nebrala konce, stejně jako jej již ze své podstaty nebere vědomí samo.

Tak pokládáme základy apriorního pesimismu. Sama existence vědomého subjektu je něčím, co je třeba proklínat, i kdyby třeba v přítomné chvíli byla naplněna úžasným štěstím. Nikdy nevíme, není-li ono pouze směšnou fraškou pitoreskně nepatřičného prologu ke hře nevýslovných utrpení o tisíci dějstvích. Spekulace nám ukazuje, jaká hrozivá propast se neustále prostírá pod našimi kroky jdoucími po zoufale nejistém mostě.

Když Kvido druhého dne přečetl toto, Metoděj zamyšleně pokýval hlavou a řekl: „Oceňuji vaši snahu o stručnost. Přešel jste věru rovnou k podstatě věci. A líbí se mi i ty vypjaté paraboly, co jste užil na konci – ačkoli mi to k vám jen málo sedí.⁴ Ale dobrá... Jenže jednu námitku bych měl: zavádíte ten nový výraz – tedy ‚apriorní pesimismus‘ – s přílišnou samozřejmostí, aniž byste jej vyhradil proti pesimismu ‚aposteriornímu‘, který už má v dějinách filosofie své pevné místo – tedy alespoň po obsahové stránce; nikoli že by ten výraz byl někdy sám použit. Pokud vím.“

„Nejlépe jeho obsah naplňuje asi již dříve zmíněný Arthur Schopenhauer,“ poznamenal jsem já od kachen.

Kvido se nervózně probíral dlouhým vousem a trochu klopil oči, když odpovídal: „Ano, tuhle již přichází ta pověstná

⁴ Jak jsem asi ještě nenapsal, Metoděj byl člověkem uměleckého typu se sklony k vizionářství – pokud nemám říci blouznění. Když nám svá různá vidění popisoval, často užíval podobně silných, až poetizujících výrazů, jakých Kvido užil v posledních větách tohoto svého druhého příspěvku.

spisovatelská krize, že? Já věděl, že mi to nepůjde...“

„Nevzdávejte to!“ povzbuzoval ho Metoděj. „Neříkám přece, že vám to přestalo jít nebo že je to špatné. Pouze vás nabádám, abyste přidal ještě pár slov o pesimismu aposteriorním, slabém to bratříčku této nestvůry naší. Neboť každému nemusí být hned tak docela jasné, co přesně máte na mysli, a příklady by si tedy stěží dohledával. Konkrétně bych to viděl stejně jako Buridan.“

„V pořádku, půjdu tedy domů a přidám tam Schopenhauera. Stejně jsem už na začátku povídal,“ – pohlédl na mne poněkud vyčítavě – „že by bylo nejlépe, kdybych psal o něm.“

„Ale no tak, nebuďte zas mrzout!“ napomenul ho Metoděj.

Konečně, když Kvido se svým listem sklesle odkráčel, Metoděj se ke mně důvěrně přitočil: „Náš dobrý přítel má občas sklon vidět věci poněkud černě, není-liž pravda?“

Souhlasně jsem mlčel.

Spíše sobě pod fousy Metoděj dodal: „Chybí mu asi taková ta kapička zdravé idiocie, jež jinak člověku umožňuje fungovat.“

V

Pochopil jsem již dostatečně, že z celé věci ani při nejlepší vůli nebude nic pro Obermeiera – potažmo jeho čtenáře. Trápilo mne to, a tak jsem jen způli ucha poslouchal Metodějovy navazující rozklady o blahodárné kapce bláznovství, která je člověku nutná, aby se dočista nezbláznil. Později jsem toho litoval, neboť mám za to, že nemluvil tak docela špatně.

Říkal cosi o ironii a sarkasmu, s nimiž jedině lze zlázat vrcholy čistého rozmyslu tak, abychom na nich nestanuli s úděsným řevem (tehdy, k mému podivu, zmínil coby vizionářského myslitele i H. P. Lovecrafta – ale otřel se i o S. Becketta, což už tak zarážející nebylo). Hovořil pak také o jiné – zatraceně méně vzácné – kapce idiocie, jež má

s ironií a sarkasmem pramálo společného, o takové, co páchne spíše po upachtěném potu – a sice všude kolem; takže prý jakápak kapka, ve skutečnosti, jde-li o moře, ba oceán. Tomu se bujaře smál, ačkoli jsem se nemohl zbavit dojmu, že svým nepřirozeným veselím pouze něco zakrývá; snad hluboké pohrdání, ale hořké, nikoli klímovského typu.

Nesmál se dlouho a už se vrací Kvido.

Neobtěžuje se nás podruhé pozdravit, rovnou čte:

Arthur Schopenhauer vyvozoval pesimistický důsledek (že by bylo lépe nebýt než být) teprve zjevů ve světě, empiricky pozorovaných. Tuto pozici nazýváme pesimismem aposteriori (popř. pesimismem empirickým) v tom smyslu, že následuje po světě či zkušenosti bytí na světě. //k tomu později doplnit, že tedy teoreticky ze Schopenhauerovského pesimismu existuje teoretický únik, kdyby se všichni chovali k sobě pěkně (avšak muselo by to být napříč věky)// Proti tomu stavíme pesimismus apriori (nebo

chcete-li transcendentální), jenž vyvozuje pesimistický důsledek před jakýmkoli světem, tedy z existence samotného vědomí (která je zcela samozřejmě nutná; a tedy mimochodem zmíněná optima pesimistické věty – nebýt – je kvazi-hypotetická, reálně neuskutečnitelná) a ze samotné možnosti vědomí vnímat strážení (jakkoli strážení sama nutná není).

Nechceme nijak napadat správnost Schopenhauerova velmi střízlivého úsudku, nicméně jeho metoda mu neumožnila ponořit se v hlubiny čistého zoufalství. Nakolik totiž neuznával metafyzickou spekulaci, natolik se ještě držel nad černou hladinou.

Tu Metoděj Kvida popleskal po zádech: „Bravo! To bude ono! – Ačkoli mám dojem,“ dodal, „že se nám to začne zamotávat. Berete tu jako samozřejmost určitá tvrzení, jež sice samozřejmá jsou, nicméně pouze *o sobě* a ne *pro nás* – smím-li užít toho tomistického⁵ rozlišení. A tyto bude tedy potřeba ještě vysvětlit.“

⁵ //nebo už aristotelského?

„Tak se ovšem dostaneme zas k dalšímu, co bude nutno vysvětlit, a tak dále a tak dále. Probůh – sisifovská práce! Neměl jsem se do toho vůbec pouštět! Neměl jsem nic začínat. – Buridane, příteli, můžeme to ještě zrušit, nebo už je pozdě?“

„Trvám na tom, abyste pokračoval.“

„Já bezvýhradně též!“ přidal se Metoděj.

o

Obermeier ostatně také nemluvil o nějakém zrušení, pouze se usmál, blahovolně pokýval hlavou, podal mi papír docela mile zpět, sotva jej vůbec očima přelétl, a s velikou líbezností v hlase řekl: „Kamaráde, pojď se raději podívat, jak jsem to vymyslel s Jolanou!“

„Jolanou?“

„Ano, už pro ni mám i jméno! Není to skvělé? Včera to byl teprve ubohý abstraktní náčrt, ale dnes je všechno jinak... Dostává to konkrétní obrysy a pořádné grády! Poslyš – tohle tě bude zajímat: Místo dvou macků bude

mít ten chlapík rovnou tři. To bude mnohem originálnější, co říkáš? – No bodejt'. Vždyt' s dvěma si holka ještě poradí, ale co počít se třema – tedy tam dole, že... Hohó, to už bude chtít fištróna! – Dobrá, tady to máš, však vy už to s panem Gonzagou nějak rozlousknete. Ale nedivočte u toho – přece jen je to umění a to se musí dělat s chladnou hlavou.“

„Nietzsche by nesouhlasil,“ uklouzlo mi po způsobu, jakým jsem byl zvyklý hovořit s Kvidem a Metodějem.

„Cože to?“

„Ale nic nic. Takže Erneste, ty opravdu myslíš, že tohle, co jsem ti přinesl, nepůjde nějak –“

„Nemyslím si o tom nic. A už se o tom nebavme, prosím tě pěkně. Nabízím vám příležitost. Ber, nebo nech.“

VI

Odcházel jsem možná s chladnou – podle doporučení –, ale především těžkou hlavou.

Melancholično zapadajícího slunce, které mne jindy spíše konejšilo, dnes pouze umocňovalo trudnou náladu. Konečně, když jsem přecházel kolem vchodu Metodějova domu, nebylo nic přirozenějšího, než že jsem zazvonil.

Nikdo se nehlásil, ale na první poslech bylo zřejmé, že Metoděj je ve svém bytě. Do ulice křičela úděsná píseň jeho klavíru.

Což ovšem také dávalo důvod, proč neodpovídá.

Dozvonil jsem se až na pátý pokus, a když mi přítel přišel otevřít, měl jsem již připraven výborný vtip: „Nemohl jsem přeslechnout, jak krásně hrajete, tak jsem si říkal, že se musím zastavit.“

„Hrát takhle, useknu si radši obě ruce nebo aspoň propíchnu bubínky,“ vrátil mi docela bez humoru. „Ten kluk je neskutečné poleno, ale jeho rodiče poctivě platí, tak se snažím. Inu, nepadla dnes už nějaká zmínka o Sisifovi?“

„Nerad vás vyrušuji. Chcete-li, přijdu později. Ale mluvit s vámi musím.“

„O co jde?“

„O Kvidovy eseje.“

„Ach! Pojd'te hned nahoru, zadám klukovi nějaká samostatná cvičení a zatím si promluvíme.“

Hovořili jsme tedy křičíce na sebe, zatímco chlapec mocnými, snaživými údery přehrával dost nezajímavou stupnici – jeho podivuhodné neumětelství nudný motiv spíše šlechtilo.

Prozradil jsem Metodějovi nepříjemnost s nakladatelem a přitom nezamlčel jediný detail. Poslouchal mne velmi pečlivě a ukázněně. Ani jedinkrát můj ukřičený výklad nepřerušil. Teprve když jsem, docela ochraptělý, umlkl, dovolil si aspoň usrknout kávy. Učinil jsem totéž – jeho káva byla vždy chutná – a se stejnou trpělivostí jsem vyčkal odpovědi.

Konečně Metoděj, beze všeho spěchu, položil hrnek na kruhový stůl, při němž jsme seděli, a významně sepsal ruce v klíně: „Nuže, situace je velmi vážná. My dva nemáme dostatek prostředků, abychom drahého Kvida dokázali uživit na dlouho, i kdyby se ve svých

nárocích kdovíjak uskrovnil. Je tedy potřeba věc skutečně *řešit*. Navrhuji, abychom si rozdělili úkoly. Já dám svým žákům pár dní volna a tajně se vypravím do Hamburku, abych zjistil skutečnou povahu baronetových nesnází a ujistil se, zda je tomu opravdu a bezpodmínečně tak, že nadále nemůže svému synovci alespoň trochu vypomoci, případně ověřím, nemůžeme-li nějak pomoci my sami baronetovi, aby se poměry vrátily, jak byly. – No no, neškared'te se tolik, já přece vím, že v dopise víceméně žádal, ať se v jeho záležitosti Kvido nešťourá – mám-li to vyjádřit tak lidově –, ale povím vám dvě věci, které snad trochu zmírní váš ostych k takovému řešení, milý Buridane: jednak já nejsem Kvido a jednak váš vlastní úkol nebude o nic méně pokoutný – ba spíše naopak.“

„Ježíši! Co mám udělat?“

„Podívejte – říkal jste, že váš přítel Ernest Obermeier je nakladatel úspěšný. Pravda?“

„Ano. Myslím, že dost úspěšný.“

„Nu, pak tedy asi ví, co dělá... Takže chceme-li pro Kvida nějaké peníze z knihy, musíme jednat ve shodě s Obermeirem.“

„To ale znamená –“

„To znamená, že se vy sám ujmete oné ostřejší romantiky a výnosy z prodeje podstrčíme Kvidovi coby honorář za jeho eseje. Podrobnosti se domyslí v průběhu – nyní je nejvyšší čas, abych si sbalil. Chci totiž odjet ještě dnes, posledním večerním vlakem. Však víte, jakmile se jednou rozechvěji elánem k činu, ani za živého boha nemohu setrvat na místě!“

o

Již z dřívějšíka jsem věděl, že nemá cenu Metodějovi odporovat, je-li v ráži. A jakkoli se mi mohla má část úkolu sama o sobě nelíbit, přece jsem byl aspoň rád, že nebudeme nečinně postávat s rukama založenýma a o problému pouze moudře hovořit.

Když jsem Metoděje opouštěl a směřoval k domovu krokem mnohem lehčím než prve,

světla pouličních lamp se již opírala do mého klobouku. Pod ním však nekvasilo nic na téma Jolanina prozření. Zatím jsem probíral spíše part Metodějův. Uvažoval jsem, jaké hrozné pohromy musely stihnout Gonzagova strýce – podle mé zkušenosti nejušlechtilejšího z mužů –, že byl nucen se tak radikálně odeprít milovanému synovci.

Probíraje vše, co jsem o samotáři Hubertovi, jeho zvycích a zájmech věděl, docházel jsem k následujícím pravděpodobným eventualitám.

Třeba ho jeho nemírná, ba málem šílená touha po duchovní reintegraci vrhla do spárů nějaké zákeřné sekty, jež dokázala jeho tužeb patřičně zneužít k vlastnímu obohacení.

Nebo si finanční bankrot způsobil sám, nastoupiv nejistou cestu adepta alchymie, esoterní vědy, která sice mnoho slibuje, ale obvykle nevydá poklady dříve než po totálním krachu jedince.⁶

⁶ Tu jsem měl samozřejmě na mysli alchymii jakožto cestu kvalitativní očisty člověka – tříbení jeho niterného lidství –, která se s laboratorní prací sice ani v nejmenším nevylučuje, leč má nekonečně daleko k pouhému zlatodějství, s nímž si onen starý, úctyhodný pojem obvykle spojují lidé nezasvěcení.

Možné bylo i to, že se všeho jmění vzdal dobrovolně a odešel o žebrácké holi po způsobu Buddhově. Tu by mi ovšem nehrálo, že by nic nebyl zanechal právě Kvidovi – ledaže by pro něho doufal ve stejné prozření...

Tedy, vymýšlel jsem možnosti vskutku různé.

Nic z toho však nakonec neodpovídalo realitě. Ta, jak jsem se měl za nějaký čas dozvědět, byla oproti tomu všemu ryze prozaická, a přitom strašlivá.

VII

Metodějova nepřítomnost u vody následujícího dne Kvida překvapivě nepřekvapila.

„Však je to docela obvyklé,“ utrousil. „Jen co se člověku vytratí peníze, začnou se vytrácet přátelé.“

„Zdá se, že formule empirického pesimismu vám nebudou známy o mnoho méně než transcendentálního,“ nadhodil jsem.

„Samozřejmě jsem pouze žertoval.“

„Na tyhle hořké žerty vás užije...“

„Takže kde je Metoděj? Snad není churav? Jak mohu pomoci?“

„Upokojte se, náš přítel je docela v pořádku. Jen si vyjel na pár dní na chalupu.“

„Beze mne?! Hodlá snad místo debat číst?! Myslil jsem, že vše podstatné přečetl už před deseti léty.“

„Nevím, možná bude pouze rozjímat. Ale hlavní důvod, proč vás tentokrát na chalupu nepozval, je, že vás nechtěl rušit od práce na rukopise.“

„Ach, ta má slavná kniha!“ zvolal Kvido jaksi ironicky. „Chcete, abych vám přečetl další kousek?“

„Že se vůbec ptáte...“

„Ale napřed mi řekněte, Buridane: jakpak že vy víte, kam Metoděj odjel, zatímco já to nevím. Hm?!“

„Žárlíte?“

„Pcha! S takovou mi běžte k vodě, brachu! Jen se zkrátka divím a větrím nějakou neplechu.“

Tedy jsem byl nucen dále podkládat svou lež.

Užil jsem k tomu co nejprostší logiky: „Někomu z nás to Metoděj říci musel, abychom se po něm nesháněli. A věděl, že kdyby to řekl vám, nechal byste ho stěží odjet samotného – předpokládal, že byste rád práci na knize odložil pro dlouhé debatní večery a noci trávené vprostřed liduprázdné divočiny. Tedy zbývalo jedině, aby to řekl mně. Zastihl mne právě, když jsem se vracel od nakladatele.“ – To poslední jsem řekl nikoli proto, abych výpověď přiblížil pravdě, ale spíš abych odvedl pozornost jinam, jelikož jsem doufal, že následující otázka bude přibližně: „A jak si u něho stojíme?“

Tím jsem si ovšem – já hlupák – pouze nabíhal na nevyhnutnost další lži. „Výborně,“ odpovídal jsem, „docela výborně! Obermeier s tím už počítá.“

„Tak to se tedy divím, to se tedy divím. No, no, no... Že bych toho člověka špatně odhadl?! Já se mu snad hned teď poběžím

omluvit, že jsem si ho zařadil tak apriori, nežli jsem jej pořádně poznal.“

„Myslím, že to nebude nutné,“ kličkoval jsem. „Sklony k trochu přehnané apriornosti vám každý odpustí, jakmile si jenom přečte vaše dílo. A tím spíše on, který se za něj chce postavit svým podnikem. Ale probůh už čtěte, ať můžeme nechat toho planého tlachání a zamýšlet se nad vyššími věcmi!“

Schopenhauer byl nicméně přílišným optimistou, věřil-li v jakou možnost vysvobození z okovů existence. Osvobozující se, aby se mohl osvobodit, musel by toto své osvobozování též prožívat a taktéž by musel prožívat svůj osvobozený stav. Nicméně to je kontradikce (osvobozeným stavem se totiž míní stav osvobozený od prožívání čehokoli). Lze ještě uvažovat o vývoji vědomí k vyšším stupňům, nikoli však k jeho celkovému vytracení (byť jistě některý stupeň může svým způsobem a po jistých stránkách vytracení připomínat). Vnímání je bytostným rysem vědomí, respektive přesněji vědomí a vnímání

je totéž, toto jej/sebe tedy nemůže postrádat ani na maličkou chvíli (srv. i Descartovu „duši“) – totiž každá „chvíle“ jest možná zase jen na poli vědomí, stejně jako každé „postrádání“, stejně tak jako veškeré ostatní jsoucí a nejsoucí, jež se mají k vědomí jako se mají zvuk a ticho ke sluchu, teplo a chlad ke hmatu atd., pouze s tím, že vztah vědomí ke jsoucnu je zcela fundamentální, ostatní vztahy zakládající (srv. Akvinský).

Předpoklad nejrůznějších náboženských či mystických soustav, že člověk může sám na sebe zapomenout, čímž se osvobodí, lze vzít akorát potud, pokud se jím míní, že se vědomí osvobodí od konkrétního lpění na daném empirickém subjektu, nikoli tak, že se vědomí odpoutá samo od sebe, vkračujíc do blažené nicoty, tj. že by bylo možno překročit samo prožívání něčeho (byť toto „něco“ ve své nejvyšší formě nemusí být eidetické po způsobu nám známém, lze-li přece snad uvažovat o zrušení subjekt-objektového vztahu, který by ještě nepřestal být vědomý, a tedy jsoucí). – Malá poznámka pro metrosexuály: Není nutné

plošně vyhlašovat tezi, že jediné jsoucí je vědomé jsoucí; postačuje pouze vzít zřetel k tomu, že mluvíme o „osvobození“, jež nakolik má být ještě samo sebou, neobejde se bez toho, aby bylo vědomé. Tj. bylo by nejen smutné, ale i absurdní, kdyby byl někdo osvobozen, aniž by tuto svobodu vůbec jakkoli pociťoval. (V tomto smyslu – lépe ne-smyslu – jsme totiž už svobodni všichni.)

„Moment prosím,“ přerušil jsem ho. „To samozřejmě chápu. Jen mi není jasné, co znamená ta narážka na metrosexuály.“

„Metrosexuálem míním přílišného milovníka módy. Ačkoli přiznávám, že jsem se na to slovo do slovníku nedíval.“

„Tedy oplátkou přiznám já vám, že stejně nechápu, co míníte.“

„Míním tím čtenáře, který vida obrat jako ‚vědomé, a tedy jsoucí‘ mávne rukou a praví, nejlépe ještě s povýšeným úšklebkem: ‚Tohle

je nějaký idealismus, dámy a pánové! To tu ovšem už bylo. To je *překonané!*“⁷

„Myslím, že už to chápu. Jsou s tím tak rychle hotovi, jelikož to dnes není v módě.“

„Buridane, jest především věcí módy, že i ty nejlešší výdobytky ducha se zahazují, nebo aspoň dávají k ledu, aby je nahradily nové, senzačnější. Takové, o nichž zas bude možno tlachat v dobré kavárně, v dobré společnosti, ohromovat voňavé chlapce, neřkuli dámy (Francie není tak daleko, ani tak *jiná* vůči nám, jak by se mohlo zdát). Korelace vědomí a bytí už není úplně v kurzu – a málokdo se vám bude ještě zamýšlet, co se tím ve skutečnosti míní. Víte – a to mne mrzí – dnes má vůbec málokdo ještě chuť přemýšlet nad nějakým učením, nežli je znechuceně zavrhne.“

„Snad jsou lidé znechuceni nadbytečnou hojností všelijakých neproniknutelných

⁷ Dovolím si zde ke Kvidovu slovu dodat vlastní názor, že *vůbec žádný* skutečně filosofický pojem není nikdy bezesbytku překonaný, jelikož žádný dosud nebyl ve svých významech ani dostatečně vyčerpán. V jistém pevně ohraničeném kontextu může být nicméně jeho užití neplodné (což lze i z vnějších příčin, nepadá-li v jisté epoše na úrodnou půdu soudobého ideového prostředí), anebo tehdy, je-li zkratka pojímán impotentní, netvůrčí myslí (nejčastější příčina, která se ovšem ráda tváří jako ona první, případně druhá zmíněná).

mudrlantství, nebo naopak pseudo-mystických snadných, zaručených cest.“

„Přesně tak. Zase jen bukvička aby se v tom všem vyznal! – Ale to nevadí, Buridane, nevadí. Jelikož moje vlastní soustava je zcela bezvýhodná, je naprosto lhostejno, zda ji někdo nějakým způsobem přijme, nebo se jí vysměje – koneckonců já doufám, že Obermeier má v úmyslu tisknout to na mírný list, aby to někomu nezpůsobilo odřeniny, pokud – však víte. Ale stejně i k *tomu* účelu by se našel vhodnější papír. Zkrátka moje kniha v žádném směru nikomu nic dobrého nepřinese, to buďte jist.“

„Doufáme přece alespoň, že vám přinese nějaký ten peníz.“

„A to zas ano! Jinak bych se s tímhle rozhodně neotravoval. Víte přece, jakou chovám nevraživost k psanému slovu – možná to je na mém stylu i vidět. //vysvětlit proč// Co myslíte?“

„Ani v nejmenším!“ Ale to jsem zas trochu mlžil, neboť mi opravdu připadalo, že Kvido celé věci věnuje velmi málo snahy.

Svěřoval sice papíru přesně to, co měl na srdci, ale postrádalo to řád, jakousi učesanost a lineární, předem promyšlenou strukturu. Byly to spíše zápisky a náčrty, nepřiliš snažné pokusy o uchopení jednotlivých myšlenek než dílo v pravém slova smyslu. Přičemž však s ohledem k tomu, co Kvido právě řekl, se dalo jen těžko očekávat, že by je chtěl někdy uspořádat a upravit dle nároků literárního, nebo dokonce odborně-literárního obyčeje.

„Takže vám to dočtu, když dovolíte...“

Bohužel ani vědomí nejvyššího pozitivního stupně (dejme tomu, že ve formě blaženého prožívání sebe sama) nikdo nezaručí, že nemůže opět upadnout, ztratit svou blaženost, kdy roztrhne se zas do světa partikulárních prožitků, volných hnutí, frustrací, utrpení. Ba nikdo nezaručí, že z nejvyšších výšin neklesne až do nejnižších nížin...

Aby tam zůstalo – třeba navždy.

„Nuže. Toť prozatím vše.“

„Nyní lze jenom litovat, že zde není Metoděj, aby to slyšel.“

„Však on to všechno až příliš dobře zná,“
odtušil Kvido nevesele.

VIII

Tehdy jsme celou sešlost rozpustili docela záhy. Asi proto, že bez Metoděje mezi námi jsme se cítili nějak nepatřičně.

Ale nelitoval jsem toho, neboť já měl na ten den práce nad hlavu: mířil jsem hned do knihovny v úmyslu mohutně zapracovat na úkolu mně svěřeném, před Kvidem sveřepě utajovaném. Nebyl jsem docela nekovaný v psaní a neviděl jsem zpočátku důvod, proč neaplikovat na danou práci tutéž metodu, jakou jsem si zažil a osvědčil na tuctech prací jiných.

Za prvé tedy – řešerše k tématu!

Knihovníka jsem si v tomto konkrétním případě nedovolil oslovit. I vrhl jsem se sám na stohy katalogů, obrýleným dobrákem ovšem vytrvale pozorován.

„Vážně vám nemohu pomoci, pane Abote?“

„Děkuji vám, ale to nebude nutné. Nechci vás obtěžovat.“

„Neobtěžujete. Nudím se... Takže co hledáte?“

Vážně jsem ho asi neobtěžoval, když on obtěžoval mne.

„Inu, jak bych to jenom –?“ začal jsem. „Tedy, slyšel jste někdy o mužích z prastaré ezoterické rasy s... – Ne, tohle mi v knihovně prostě nepůjde přes ústa! Vezmu to odjinud. Zde máte skicy, které jsem bohužel obdržel, abych na jejich základě vypracoval novelu. Dokážete-li mně pomoci ještě po jejich prolistování, jsem vám zavázán.“

Knihovník se však nezdál zdaleka tak zaražen, jak jsem očekával. Jakmile do Obermeierových črtů jen zběžně nakouknul, znalecky se zašklebil, pokoutně na mě mrknul a naznačil, ať s ním jdu stranou – což vzhledem k tomu, že v zaprášené knihovně beztak nikdo další nebyl, mělo určitou váhu.

„Znáte-li vy asi mistra Paraplíčka?“
pošeptal mi, třaslavá ústa u samého mého ucha – trochu si stoupal na špičky, neboť ač já byl vzrůstem spíše malý, on byl docela mrňavý.

„Paraplíčka?“ zeptal jsem se docela nahlas.

„Psssst!“

„Neznám,“ pravil jsem již šeptem. A on na mne zas šibalsky: „Pak ho patrně budete muset poznat! Paraplíčko ovšem nepřijímá návštěvy – vlastně, přijímá jistý *druh* návštěv, ale předpokládám, že vás toto téma,“ – zamával papírem – „zajímá spíše po teoretické stránce.“

„Co nejteoretičtější! To mi prosím věřte.“

„Dobrá. Takže by vás Paraplíčko určitě nepřijal, nebýt toho, že vás doporučím...“

„Ano?“

„Mistr Paraplíčko je totiž můj bratr – ať už se to mně nebo jemu líbí, anebo nelíbí.“

Podmínkou mimo jiné bylo, že tu černou ovci knihovníkova rodu vyhledám v noci. Knihovník mi řekl, že lidé jako jeho bratr nejsou denními tvory. I kdybych se prý k

mistru ve dne dokázal dostat, řeč by s ním určitě nebyla.

A když jsem tak klopýtal temnou ulicí k jistému velmi nenápadnému šedivému domu, můj úkol se mi čím dál tím méně zamlouval, až jsem přemýšlel, jak si asi vede Metoděj s úkolem svým.

Později jsem se to samozřejmě dozvěděl. Bohužel, i na jeho straně se měly věci podivně zamotat. Opíši zde první zprávu, kterou mi o svém „dobrodružství“ poslal a snad mezitím seberu odvalu i k vyličení nemravných událostí, jichž jsem byl inkriminované noci účasten v Paraplíčkově apartmá.

o

*Buridane, drahý příteli,
v nejistotě nad tím, jak se celý podnik
vyvine, a tedy v očekávání, že se neshledáme
příliš brzy, abych vám o všem mohl
poreferovat ústně, svěřím raději vše papíru,
dokud je mým zdrojem paměť velmi čerstvá, a
proto přesná.*

Pcha! Tyhle racionalizace o výhodách čerstvé paměti. Facku bych zasloužil za tu šosáckou strojenost, a ode psa pokálet za ty hovadské fráze! Takže s pravdou ven. – Žluč, rozčilení, a možná i závažnější pohnutky (však si to dáte dohromady, jakmile dočtete dále) mne vedou k tomu, abych hned, za noci, rád nerad, uondán dlouhým dnem a cestou, škrábal do zažloutlého papíru (ten mimochodem chtěli zaplatit a ještě se „recepční“ šklebil, že obtěžuji; teď si možná řeknete – aha, dobrý hotel tak narychlo nesehnal. Ale pokud pošta dala své razítko na obálku, dal jste si to asi již dohromady lépe – nejsem v Hamburku; a v téhle absurdní končině mohu být ještě rád aspoň za tenhle jediný zavšivený hostinec).

Lampa už taky bídačí, takže k věci.

Hamburský expres byl, aspoň co se první třídy týká, dost prázdný na to, abych býval mohl strávit celou cestu relativně o samotě. Ale ejhle já! – Vida v jednom kupé postaršího muže, jehož šat stříhem i rozměrem (bohatě vyplněným) prozrazoval zajímavou církevní

hodnost, neodolal jsem a přisedl si. Zřejmě již znáte tuhle mou kuriosní úchylku, Buridane – jen zvětrím člověka božího, musím s ním hovořit. Nějaký samozvaný pseudo-psychoanalytik by v tom mohl spatřovat nevědomou, podvědomou nebo pro mě za mě nadvědomou touhu po zpovědi, ale já myslím, že jsem zkrátka jen nenapravitelný provokatér, který se běží do Duchaplnosti těchto osob – ó ano, skutečně, s velkým D – slastně vyrochnit jako vepř do bláta. Příklad to ostatně není nepřipadný – ušpiním se pokaždé až běda.

I když tentokrát to asi zašlo až příliš daleko...

Abych nepředbíhal; začalo to nevinným provokativním civěním do té útyhodné, odulé tváře. A musím říci, že to dost trvalo – nejspíš byl Pánův služebník zabrán v modlitbách –, než přišla kýžená odezva. Že bude obligátní „Máš problém, hošánku?“ zaobaleno na způsob „Mohu vám pomoci?“, jsem samozřejmě očekával, ale ten člověk mne překvapil a pohostil nečekaně libovou verzí, z níž vanula snad sama božská mana. „Žádáš

snad něčeho, můj synu?“ slynělo z plných, delikátně zaoblených rtů a já se radoval, jak dobře se to vrbí – jistě nepůjde o žádného řadového kněze; tohle bude boží vyvolenec, miláček Kristův, ne-li i teolog! Napodobil jsem proto hlasem přímo cukrkandlovým celou jeho repliku, ale hubu jsem k tomu jaksepatří kroutil a jazyk tiskl k hornímu rtu (škoda, že Vám to nemohu předvést, Buridane), ve snaze o pisklavost, která ho nenechá na pochybách, že to po něm neopakují s nejlepšími úmysly.

Zřejmě to pochopil. Poněkud se zatvrdil, naklonil se v sedadle proti mně a procedil mezi úzkými zuby, jaké se k širokým rtům málo hodily: „Něco se vám na tom nelíbí, pane? Uráží vás snad, když vás zvu synem a tykám vám? Dobrá tedy, ale měl byste vědět, že to celé má vpravdě dobrou, úctyhodnou tradici a v neposlední řadě svůj neoddiskutovatelný smysl!“

„Neoddiskutovatelný? Jen o tom pojďme diskutovat!“ – A už jsem ho měl, kde jsem chtěl.

„Chtěl byste mi být otcem,“ řekl jsem, „zde a nyní zpřítomnit skrze svou církevní hodnost otcovství Boží, jak jest nad člověkem ve věčnosti... Tak dobře byste se ke mně chtěl sklánět a starat se, jako se stvořitel sám klene nad pokolením lidským...“

Hodnostář se trochu uvolnil, opřel se zpět do sedadla. „Teď nemluvíš zrovna nerozumně, synu,“ řekl blahovonně; a zkoumavě mne sledoval.

„Tedy budu pokračovat ještě rozumněji... Povím vám, že chcete-li být otcem po vzoru Boha, měl byste uvážít, zda lze vymyslet horšího rodiče než někoho, kdo (jsa mimochodem všemocný, tudíž mohl udělat cokoli lepšího) vytvořil dvě bytosti velmi mdlého rozumu, zcela nezkušené (neznali dobro ani zlo) a nadané zoufale slabou vůlí, vystavil je pokušení a pak jen čekal, až podlehnou (o čemž dopředu věděl, že se stane), aby se mohl mstít na jejich potomstvu. Považte dále, že jako by nestačily běsy tělesného, smrtelného světa, do nichž následující nevinná pokolení tvorů uvrhl (dědičný hřích je vskutku

dobry a spravedlivy vynalez, ze ano?), vymyslel jeste tisickrat a milionkrat ukrutnejši besy večné, a totiž peklo, kam po skonu těl časných povstávají těla nová, neustále se obnovující a taková, že jejich kůže může být stále nanovo stahována, maso stále nanovo žiháno et cetera ad infinitum. Prosvítá tím vším snad něco jiného než morální mrzkost, krutost a jízlivost, nesouměřitelná s čímkoli pozemským?!“

Tu hodnostář rozníceně vzkřikl: „Ale On vyslal svého nejdražšího Syna, večného, soupodstatného, milovaného nepředstavitelnou láskou, aby –“

„Aby ho potupně mučili na kříži,“ skočil jsem mu do řeči. „Což opět jen dokazuje, jak je to skvělý otec, že ano?“

„Všechno jen překrucujete! Nevidíte, že to mělo svůj smysl ve vykoupení lidstva?!“

„Vskutku?! A kde to vykoupení máte? Jen se rozhlédněte, v jaké mizérii je svět – války, nemoci, hlad, týrání, zabíjení... Víte, otče, tohle vaše vykoupení není zde, ale máte je pouze a jedině slíbené – slíbené zcela bez

záruk, ale hlavně: od koho?! Od toho, o jehož povaze tu zrovna uvádíme tak výtečné doklady, vidíte? – Kdybyste měl tedy aspoň ždíbec úsudku, věříte radši vzteklému psu než někomu takovému...“

Nepustil jsem ho ke slovu: „Kromě toho, On tahle svá vykoupení přislíbil pouze těm, kdo nepoužívají svůj rozum a slepě věří neprokazatelným frázím vyhlašovaným morálními mrzáky, jejichž ruce zrazují ústa nastokrát a natisíckrát a jejichž důvody, proč si ochočovat stádo, jsou průzračnější než český křišťál. Kdokoli jiný – ač podle Vás i on byl stvořen jedině Jím, a je tedy jeho milovaným synem či dcerou – bude věčně hořet; jen proto, že neuvěřil knize plné slátanin – pokud se k němu vůbec dostala –, knize o nic lepší – ba z různých hledisek, obecně uznávaných, dokonce o mnoho horší – než jsou veškeré náboženské knihy jiné; a že jich na světě jest!“

Hodnostář se zakabonil, vztekle klepl o zem koncem své hole a temně pronesl: „Vidím, že jste zatvrzelý antikrist, pane. Přesto, anebo spíš právě proto bych vám rád pomohl ke

spáse, neboť k tomu nás má náš Pán. Avšak – Bůh mi odpusť – nevidím v tuto chvíli žádnou cestu! Rozumovými argumenty se jistě přesvědčit nedáte a pokorná, slepá víra vám nevoní... Jak tedy s vámi vyjít? “

„Pojďme společně meditovat o Kristu!“ navrhl jsem.

Tentokrát se na mne zahleděl na mou věru podezřívavě a přísně, snažil se zřejmě z mé tváře vyluštit, zda si s ním opět jen nehraju.

„Však víte, otče,“ lhal jsem vesele, „získal jste si mne tím, že na tak ostrou kritiku neodpovídáte dotčeně a po zlém, nýbrž naopak mi chcete pomoci – to je úžasný přístup, a proto chci spolupracovat.“

„Náprava je vždy možná,“ přikývl otec, „Bůh je milosrdný a dobrý. Chceš-li, abych ti pověděl o Kristu, synu –“

„Vlastně,“ skočil jsem mu do řeči, „měl bych konkrétní otázky.“

Vztekle zas praštil holí: „Opět nějaké rouhavé šťourání?!“

„Nic takového, jen z hlediska biologie a medicíny –“

Udělal jsem v řeči pomlku, abych mu dal čas těžce vzdychnout a otřít si upoceně čelo kapesníčkem.

„Totiž, otče, jestli mám věřit, že se Bůh skutečně stal člověkem, musím si být jist, že mu fungovaly všechny orgány. Tak například: jak to bylo s jeho vylučováním?“

V tu chvíli se otec povýšeně usmál, kapesníček, již úhledně srovnaný, vrátil do kapsy: „Já to věděl, že jste nenapravitelný. Ale zároveň jste mne zklamal, pane. Čekal bych něco originálnějšího, a ne takovou ubohost, s jakou by mohl přijít kdejaký prostoduchý buřič. I v knihách moderních čarodějníků se to probírá! Ale našeho Pána se nedotknete, moji milí! To, co o Kristu myslíte vy, jsou jen bohapusté žvásty. Váš myšlenkový – nebo spíš se chce říci smyšlenkový – akt postrádá objekt; nemůžete totiž myslit, a potažmo ani hovořit, o Kristu jakožto o Kristu – ten vám, rouhačům, není přístupný! Neznáte ho! Nevíte vůbec, co si pod tím pojmem představit! Nedostává se vám totiž milosti! A já se nedivím, věru ne!!!“

„To je sice hezká scholastika,“ pokynul jsem (a musel jsem potlačit, milý Buridane, touhu navázat v obecnějším duchu na jeho zkratkovitou, neřkuli zkratovitou zmínku o objektu myšlenkového aktu; jednak abychom se příliš nevzdálili od hlavního tématu a jednak proto, že jde o problém složitější, genuinně filosofický, jeden z těch, jaké raději diskutuji s lidmi, o jejichž racionalitě a myšlenkové obratnosti nemám důvod pochybovat). „Ale já tu teď mám vás a doufal jsem, že aspoň přes vás mi bude cesta k dumání o Kristu otevřena.“

„Nikoli k tomu, abyste jej urážel!“

„Ale nastojte, otče,“ zvolal jsem. „Vždyť je to nanejvýš důležité, sral-li Kristus, či nesral-li Kristus. Pokud totiž nikoli, byl jistě pouhou nápodobou člověka, samoúčelnou, ledabytle splácanou mátohou bez poctivé lidské d'uzny, žádným skutečným člověkem, a pak nás vaše tradice vodí za nos!“

Otec se přinutil nasadit didaktický, odměřený tón: „Náš Pán Ježíš Kristus byl po stránce svého lidství uzpůsoben zcela jako

člověk. Co si z toho vyvozujete, to už záleží na vás. A vypovídá to mimochodem o vaší povaze...“

„Jsem tedy rád, že měl aspoň trávící trakt a konečník,“ odpověděl jsem spokojeně. „Jestli je i náležitě používal, to mi však, odpusťte, nepřestává dělat starosti – pokud by totiž trávil, a přitom nevylučoval, mrva by se v něm kupila, a byl by to prakticky bůh plný hoven. Ačkoli teď mne napadá, že kdyby zase vylučoval – aspoň občas, tajemně –, byl by to vlastně stále jen bůh plný hoven, pouze s tím, že ta by tu a tam přetekla přes okraj – asi v nápodobě toho, jak Bůh Otec emanoval náš svět.“⁸

„To člověk je jen pytel hoven!“ vzkřikl zas rozčileně můj debatní partner. „To člověk! Člověk, jako třeba zrovna vy!!!“

„Proti tomu nemám půl slova, otče. Však jsme byli také stvořeni ze špíny k nápodobě Boží, říká se. Ale vraťme se ke Kristovu srani,

⁸ Pro úplnost musím dodat, že ani tato myšlenka mého přítele není originální – že by náš svět mohl být pouhým výkalem boha, navrhl již Ladislav Klíma (a zřejmě to už napadlo i kdekoho jiného – stačí dívat se a uvažovat). Novum je zde tedy pouze v uvedení pojmů *emanace* (zjednodušeně řečeno: vyzářování či přetékání dobra z prvotního principu) a *vyměšování* do analogie.

pokud dovolíte – k tomuhle vašemu největšímu mysteriu. “

„Tak pozor! Že tím špiníte svou hubu, to je vaše věc – ale nedělejte z toho naše mysterium!“

„Drahý otče – vždyť co jiného je mysterium, než to, o čem je nutno mlčet, tajemství nejvyšší, jež lidským jazykem nemá být poskvrněno? A pokud si vaši teologové trénují své hbité jazyky i na samotné soupodstatnosti svaté trojice, nepochopitelná podstata Boží jim není dost svatá, aby ji nepitvali, zatímco jen o tomhle mlčí jak hrob...“

„Takže nakonec největší tajemství křesťanství spočívá v tom, zda jednomu zmatenému židovi lezla z půlek poctivá mrva. “

„Běžte k čertu!!!“

Víte, Buridane, napadlo mne, že Kristus svou panímandou vylučovat vůbec nemusel. Nemusel si ji hnojit; udržel ji v čistotě, neposkvrněnou tím smrdutým, bohapustým bordelem, jelikož nejspíš v rámci nějakého nebetyčného fištrónství dokázal duchovně

sublimovat své tělesné výkaly na všechny ty sračky – omluvte ten výraz –, které vypouštěl z úst v podobě svého učení. Ale otci jsem tu myšlenku nesdílel, nechtěl jsem být netaktní, bůh chraň! Anebo jsem mu to možná prostě jen říci nestačil – netaktní začal být totiž on... Svá poslední slova se snažil uvést v čin, k čertu mne skutečně poslat – hned, bezodkladně. Buclaté ruce rdousí můj krk. Zápasím, kopu, ale je silný, hněv mu přidal, byl to jeho boj o nebe! Zatím já, nahodilý dandy posměváček, nebyl připraven. Otec funěl a prskal, napínal svaly, vnímal jsem ohavnou zarudlost jeho oteklé hlavy, oči doslova šílené. Fanatik, Buridane! Chtěl mi to spočítat za všechny hříšníky. Chtěl mne snad opravdu zabít, navzdory tomu jejich připosranému přikázání! Když jsem se v rámci zápasu svezl tak, že jsem ležel na lavici, přímo pod ním – věru nevýhodná poloha –, zahlédl jsem tam na zemi spočívat jeho hůl a uvažoval jsem, proč k zamýšlenému účelu nepoužil ji. Napadlo mne dvojí:

1) *Ecclesia non sitit sanguinem*; což by hrozilo, poněvadž lidské hlavy po dopadu těžké kovové hlavice občas pukají.

2) Možná myslil, že v kupé není dost prostoru k rozmachu.

Ad 2) Mýlil se.

Ad 1) Empiricky potvrzeno. Pukla i ta pomazaná.

A teď si představte mne, nebohého, svým způsobem i nevinného, v takové situaci. Zaklíněného pod tím tlustým člověkem, z jehož hlavy se řinula krev. Pod funivcem, který najednou nefuněl, ale těžký nepřestal být ani za mák, spíše naopak. Hlavně nepanikařit, říkal jsem si, dostals do nebe dobrého člověka a teď musíš z téhle bídy pomoci ještě sobě, být skromněji. Vysoukal jsem se zpod těla, rád, že se to obešlo bez jeho sesutí na zem, a tedy hlasitého žuchnutí – až bolestivě intenzivně jsem si tehdy uvědomoval, že ve vlaku nejsme sami.

Stojím, vražednou zbraň stále v ruce, a ztěžka se o ni opíraje, strnule naslouchám. Vláček duní po kolejích, větve sviští za okny.

Na chodbě klid. Až pak jsem si dovolil zalapat po dechu. Pořádně mi ten krk pochroumal, jen co je pravda. Límce jsem si přitáhl úžeji k bradě – pro případ, že bych měl na krku viditelné podlitiny. A hned jsem děkoval bohu, že nemám krev na rukou – měl jsem se, já hlupák, napřed podívat, než si sáhnu na kabát. Ale nemám ji na něm beztak? Ne, nebyla nikde, příteli. Bůh stál při mně celou tu dobu.

A stál při mně i nadále. Vlak houká, záhy křičí brzdy,

Šero mi pomůže

///část textu chybí//////////

IX

Další pasáž Kvidovy knihy se – celkem bez ladu a skladu, jak se stalo v jeho díle zvykem – vracela k problematice nemožnosti nebýt (a tj. nutnosti být), již nastíněné. Tentokrát to ovšem Kvido pojal jako samostatný problém, jelikož mu prý přišlo, že je to základ, na němž celé jeho učení stojí. Konečně, i já bych souhlasil, že tento bod je

dobře stále opakovat, zprostředkovávat stále nové cesty k onomu jedinému náhledu...

Bytostným určením jsoucna jest „být“, nejsoucna „nebýt“.

Občas slýchaná otázka „Proč je spíše něco nežli nic?“, vyslovena-li – pokud ji mluvčí nemyslel jako hloupý vtip –, prozrazuje jeho extrémní indispozici k ontologii jakéhokoli typu. Je totiž stejně (ba myslím, že spíš více než stejně) idiotická jako otázka „Proč s kovem pracuje spíše kovář nežli sklenář?“

Myslet, že je nic, je kontradiktorické – pouze něco (jsoucno) je; a je vždy, zatímco jeho opak (nic jakožto nic) nemůže být nikdy (ani na zatraceně maličkou chvíli!).

Jsoucno je nutné ze samé své povahy a nebytí ničeho je zas nutné z jeho vlastní povahy. Kontingentní, tedy v nějakém smyslu nahodilé není jsoucno vůbec, nýbrž to či ono jsoucno. Můžeme se ptát „Proč zrovna tento nožík s parůžkem spíše než nic?“, ale nemůžeme se ptát „Proč vůbec něco?“

„Napadají mne teď dvě věci,“ řekl jsem, jen co Kvido dočetl. „Za prvé, že jste v této stati pomlčel o vědomí jako nutném předpokladu jsoucna. Víím, že o tom byla zmínka už dříve, ale stejně to budete muset dostatečně vyzdvihnout i zde, kde se ontologií zabýváte konkrétněji, aby byl obrázek kompletní a nedošlo k nedorozuměním, co vlastně máte na mysli, když mluvíte o nějakém ‚nutném něčem‘ (předmětnost sama přece nutná není). A zadruhé: někdo vám může namítnout, že nebytí, nejsoucno přece také má své místo ve světě. Například, že jen vůči němu se může jsoucno vůbec nějak vymezovat.“

„Ano,“ odpověděl, „to ale souvisí již s tou první věcí – s problémem vědomí! Neboť nebytí (jako ovšem i bytí) je možné jen na půdě vědomí. Jak jsem řekl již dříve, nebytí a bytí jsou koreláty vědomí, stejně jako světlo a tma koreláty zraku, jako zvuk a ticho koreláty sluchu.“

„Víte,“ pokračoval jsem, „zdá se mi, že tu dochází k jakémusi zmatku, jelikož jsoucno je ve vědomí, ale současně se za jsoucno považuje i tento základ, tedy vědomí samo.“

„Dokonce za jsoucno par excellence! Za to, které *bylo, je a bude a bude a bude a bude...!*“

„S tím časováním počkejte, příteli. Nechal jste se zřejmě unést rétorikou.“

„U psa!“ zvolal tak prudce, až se kachny polekaly. „Máte pravdu! Časovost bychom do toho zatím tahat neměli, jen by to komplikovala. Vrátime se tedy k tomu nejsoucím.“

S hrdostí přiznám, že následující pasáž připravil Kvido jako bezprostřední reakci na debatu, kterou jsme poté o nejsoucím měli, ba snad přímo jako její výsledek. Bohužel asi z téhož důvodu nese rysy jisté uchvátanosti. Protože se Kvido už nedostal k tomu, aby svou promluvu učesal, a já si to nedovolím, půjde o další z mnoha výzev čtenářově shovívavosti.

Když upíráme „nicotě“ možnost být, nepopíráme promítání nicoty do bytí a vědomí (nicotnění či nicování po heideggerovsku; které je pro reflektované stavy vědomí možná stejně nutné jako jsoucno), nýbrž pouze možnost, že by nicota existovala sama o sobě, že by mohla existovat jakási Nicota, zatímco žádné jsoucno (a tedy ani vědomí) by neexistovalo. Něco takového je zcela nemyslitelné a z podstaty věci nemožné – nekonečněkrát nemožnější než kulatý čtverec. Vyprázdňené, „klimbající“, nerozumějící vědomí je nejvyšší možnou asymptotou nicoty, ona sama je však nerealizovatelná.

Domníváme se nadto, že mnoho lidí, když mluví o strachu z nicoty („Bojím se, že po smrti nebude nic!“), má na mysli právě strach z plného, zcela pozitivního vnímání jakéhosi Prázdna, Černoty či Propasti. Ten, kdo správně pochopil řečené, zcela jasně nahlíží, že proti této možnosti jsme zatím neřekli ani půl slova (ostatně se jí dost prostoru dostane později), jelikož samozřejmě v takovém případě nejde o žádnou nicotu jakožto nicotu,

nýbrž naopak o velmi intenzivní, ba až nesnesitelné Něco, vrcholně amorfni a temné, ne-li přímo trest' či maximální koncentraci (a proto výraznou jsoucnost) amorfnosti a temnoty. Ale i kdybychom tuto, možná unáhlenou, „fenomenologii pozitivní nicoty“ nechali stranou, půjde stejně pouze o nicotu na straně objektu, zatímco subjekt podržuje své bytí, a tak stále platí, že něco existuje (tento subjekt – vědomí), a nejde tedy o myšlenku realizovaného ničeho.

Nutnost bytí rozhodně nedovozujeme z pojmu, nýbrž z transcendentálního názoru, vzhledu, že nevnímat není pro vědomí možné (což samo by mohlo být ovšem také vyvozeno již z pojmu – vnímání a vědomí je prakticky totéž), zatímco kdyby mělo být nic, muselo by toto nic být vnímáno (ustaveno jako existující), a tak by existovalo přinejmenším toto vnímání (a tedy vědomí). Vnímání jako takové je nezrušitelné (Bohužel, tato skutečnost určité

„nesmrtelnosti duše“⁹ není utěšující – jak tyto Eseje již ukázaly a ještě ukážou).

Pakliže jsme právě řekli, že vnímání je nutné a nezrušitelné, nebylo skutečně nic řečeno o případných obsazích, ale především také nic o způsobu vnímání – lze samozřejmě zcela snadno myslit vnímání neinteresované, neprožívající bolest ani slast, prosté vůle, nebo vnímání zcela nerozumějící (vědomí, jaké předpokládáme u nižších živočichů nebo u lidí prostých většiny smyslového vnímání a rozumu, vědomí, které i sami více či méně důvěrně známe z některých stavů s výpadkem jistého duševního či duchovního „světla“, většinou na pomezí snu a bdění). Nikdy jsme netvrdili, že reflexe je nutným rysem vědomí. Toto zkoumání by vedlo dále k filosofii vědomí, o kterou se na naší úrovni – řekli bychom na úrovni transcendentální ontologie – nepokoušíme.

Můžeme však předeslat určité tušení, že reflexe je přinejmenším pevně spjata

⁹ Zde se Kvido zřejmě také nechal unést rétorikou, když použil slovo „duše“ – to, co měl na mysli (tedy vědomí) se prakticky s duší (nakolik tomu pojmu přiřítáme jakékoli specifitější charakteristiky) nekryje.

s vynořením „já“, s rozlišením subjektu a objektu.

X

Pošle ho za nějakým prasákem – svým bratrem, do jeho speciální knihovničky pro fajnsmekry – paraplíčko má nad hlavou malé paraplíčko – nebo za kloboukem

Vanulo to tam řitními otvory a velkou spoustou upocených genitálií. Byl to tam samý řitní otvor – anální liliputáni (nevím, proč mne napdl ten termín), tlust’ošky

„Dělal jste to někdy s takovou bachyní, pane Abote? – Ne? Tak si to zkuste... Prosím. Nechcete? – Dobrá, abyste nebyl o nic ukrácen, řeknu vám, k čemu jsem svým bádáním došel sám: muž může být pyšný na svou chloubu jen do té doby, než narazí na dostatečně tlustou partnerku. Tehdy i ten největší z nás snadno zjistí, že je zoufale maličký, když přes ty vrstvy špeku dostane dovnitř sotva kus hlavičky.“

„Vy snad ještě rýmujete!“

„Taky se mi zdá, příteli,“ zasmál se. „Ale to proto, že jsem tak odvázaný. Nikoli nevázaný – v tom je totiž rozdíl, víte. Běžná, nevázaná řeč se, aniž si to uvědomuje, rýmu úpěnlivě vyhýbá. Všiml jste si toho, jak zřídka, respektive nikdy, neuslyšíme rým v běžné mluvě? Není to podezřelé vzhledem k matematické pravděpodobnosti, s jakou by se rým náhodně utvořil, pokud bychom mluvili skutečně bez zřetele k jeho vyloučení? – Tak tak, moje řeč je odvázaná, neštítí se rýmu! Ale zpět k té bachyni... Vážně ne?“

„Nechci vás urazit, a tím méně tuto milou, pohostinnou dámu,“ mírně jsem se jejím směrem uklonil, byť mně to přišlo celkem absurdní – vzhledem k tomu, jak nemravně špulila řiť a ústy plnými zpěněných slin mlaskala naprázdno jako učiněná idiotka. „Ale přišel jsem z jiného důvodu. Víte, je to pro mne důležité...“

„Jistě, ta vaše pronografie!“ přikývl Paraplíčko. „Chci vám samozřejmě pomoci,

ale nevím, co si ode mne slibujete. Podívejte, já jsem požívačnick, nikoli pornograf.“

Vzdychl jsem a přiznal, že ani já tak docela nevím, co jsem očekával – k návštěvě u odborníka mne vedla čistá bezradnost, žádný konkrétní plán.

„I vy chudáčku!“ slitoval se Paraplíčko. „Něco s tím tedy uděláme. Navrhuji pomoci fantazii malým experimentem – tamhle jsou dva připínací údy. Vezměte je na sebe a ztopořte svůj vlastní, čímž získáte určitou, a řekl bych že i dosti přesnou, nápodobu tříúdí, jaké máte předepsáno v těch vašich poznámkách. Budeme tu skotačit s mými přáteli, vžijete se do role a ono vás pak už něco napadne.“

Paraplíčkův návrh se mi sice nelíbil, ale než jsem se nadál, držel jsem zmíněné předměty v rukou. Tak štítivě a odtažitě, že se společnost rozesmála. Chlupatí bavoráci v gotických podvazkách, s moudími nafouklými pomocí infuzí a s neduživými svrasklými pyji, se smáli na můj účet... Čtenář

mi jistě promine, že jsem pocítil cosi jako zlost.

Proč jsem sem vůbec lezl?! Kvůli Kvidovi, odpověděl jsem si.

Podle Paraplíčkových instrukcí jsem se ovšem stejně zachovat nehodlal.

Ten to zřejmě vycítil: „Příteli, vidím, že jste stydlivý. Půjčte si tedy ty hračky domů – dám vám je tuhle do krabice od bot – a pošlu vám tam také co nejdřív nějakou vhodnou asistentku – pokud bude chtít, přirozeně, nejsem totiž žádný handlíř s bílým masem, abyste rozuměl... Ne, ne, neděkujte, vezměte si to a běžte – potěšení je na mé straně.“

Děkovat jsem neměl v úmyslu – ústa jsem vlastně otevíral, abych protestoval... Ale nějak se to prostě zase seběhlo, že mne vystrkal ze dveří, než jsem cokoli stihl. Ty se zabouchly a mně nezbylo, než se utěšovat, že za prvé: Paraplíčko neví, *kam* asistentku poslat (možná to ani nemyslel vážně), a za druhé: i kdyby ji ke mně kdoví jak dostal, mohu ji přece odmítnout *tehdy* (se vší slušností; a tu krabici, co mám teď v rukou, dostane od cesty).

Bohužel první útěchu narušovalo vědomí, že mou adresu zná Paraplíčkův bratr, a tu druhou upřímná reflexe mé osoby, která tvrdila, že nejsem zas tak zdatný stoik – alespoň ve vztahu k ženám –, jak bych si býval přál.

XI

Následující den jsem obdržel dopis od Metoděje – list, který jsem zde již citoval, sbírajíce mezitím odvahu k líčení řití (nyní již vylíčených).

Pošťák mi předal obálku přímo do rukou tam u vody, jako před několika dny Kvidovi, což tentokrát nebylo zrovna šťastné řešení. Kvido si všiml, kdo píše, a moje neobratná snaha založit dopis a nechat jej na později, až budu sám, v něm ihned vzbudila podezření (anebo jen vyburcovala to, které již choval). Trval na tom, ať obálku hned otevřu, že prý sice my dva před ním můžeme mít tajemství, ale stejně tak on má zas plné právo se urazit, je-li tomu skutečně tak.

Jenže co jsem měl dělat? Přečíst jsem mu to nesměl – bylo mi jasné, že ať je obsah dopisu jakýkoli, sboří přinejmenším lež o tom, že by Metoděj dlel na chalupě. Napadlo mne sice, že bych mohl nahlas „předčítat“ text zčásti nebo zcela smyšlený, neodpovídající skutečnému obsahu dopisu, ale i to jsem zavrhl, neboť samotné opětovné vynesení obálky hrozilo, že si Kvido vedle Metodějova jména všimne již i razítka pošty Hamburg (že tam není, jsem tehdy nevěděl; ale i kdyby – bylo tam jiné, neméně zrazující!).

Vymlouval jsem se a vykrucoval. Zkoušel jsem mlžit, zlehčovat, lhát... Ale nejsem dobrý lhář. Upřímná povaha, ať už od sebe, od přírody, či od Boha.

Kvido otráveně povzdechl: „Kéž by tyhle vaše šaškárny byly aspoň zábavné, Buridane! Že ze sebe děláte blázna, dobrá, ale ze mne ho dělat nebudete. Odcházím...“

Díval jsem se za ním, tupě sledoval šosy jeho fraku. Chtěl jsem něco říci, ale nestačil vymyslet nic, co by v tu chvíli nevyznělo trapně, nebo dokonce sentimentálně. Ticho

přerušil on, když se otočil: „Zítra vezměte kachnám větší pytel. Já nebudu mít cestu k vodě.“

Toho dne tedy nedošlo ani na Kvidovy eseje. Když nic jiného, alespoň jsem se mohl s čerstvou hlavou věnovat Metodějově dopisu, respektive odpovědi.